

Vysoké školy potřebují autonomii

Rektor Univerzity Karlovy Václav Hampl upozorňuje na klesající podporu státu vysokoškolskému sektoru. V rozhovoru s Parlamentními listy vysvětlil, jaké problémy nedostatek financí způsobuje. Hovořil o takzvané Bílé knize, která se měla stát východiskem pro reformu školství, o plagiátorství a postavení vysokých škol ve vztahu ke státu.



Finance

Jak se uvažované snížení rozpočtu Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy odraží na fungování vysokých škol?

Nějak to budeme muset přežít. Nedostatek financí se projeví na ztížené schopnosti získat a udržet kvalitní akademické a vědecké pracovníky. To je pro úroveň škol nejdůležitější. Považuji takový přístup státu za porušení závazku vůči studentům. Každý rok s námi nejdříve dohodne, kolik studentů hodlá finanrovat, a my je podle toho přijmeme. Následně, když už jsou studenti na školách, se dozvímme, že peněz bude ve skutečnosti méně.

Mohlo by dojít i tomu, že by Univerzita Karlova měla problém finančně „utáhnout“ provoz všech stávajících budov?

Ano, naplnění takového scénáře reálně hrozí. Pokud by naše univerzita i další vysoké školy musely takto postupovat, tak se to logicky projeví na kvalitě výuky. Studentům i profesorům bude těsně.

Hrozí už nyní kvůli financím odchody profesorů?

Takového vývoje se obávám. Nenastane ale ze dne na den, spíš plíživě. Hlavně by vadil postupný pokles atraktivity pro mladé nadané pracovníky. Na mezinárodním trhu je tvrdá konkurence o kvalitní profesory. Kdo nabídne více, přitáhne největší osobnosti a my konkurovat moc nemůžeme.

O jaký typ vysokých škol mají mladé lidé v současnosti největší zájem?

Dlouhodobě je největší zájem o humanitní obory, např. práva, sociologii, psychologii, historické a jazykové obory. Ani lékařství, biologie, geografie a zatím ani chemie či další přírodovědné obory nemají na naší univerzitě nouzi o schopné studenty. Špatně si nestojí ani matematika. Problém menšího zájmu mají zatím hlavně technické školy.

Bílá kniha

Jste už dlouho kritikem Bílé knihy terciárního vzdělávání. Najdete na tomto návrhu reformy nějaká pozitiva?

Lišíme se v celkovém pohledu na vysoké školství, ale shoda panuje v identifikaci podfinancování školství jako zásadního problému, chybějící diferenciaci mezi vysokými školami. Shodneme se i na potřebě autonomie škol v oblasti investičního financování.

Jaké jsou hlavní nedostatky knihy?

Chybí v ní důrazné zaměření na kvalitu školství. Řeší sice rozvoj bakalářských

oborů, ale je třeba se zaměřit i na kvalitu pokročilých studií – ty „táhnou“ kvalitu celého systému. Kniha na jedné straně deklaruje, že dává školám autonomii, ale ve skutečnosti navrhuje kroky, které by ji naopak drasticky omezily. Požaduje výrazně větší podřízenost veřejných vysokých škol státu a tvrdí, že se tím vysoké školy zlepší. Pro takový názor není žádný důvod. Podle nás by vztah mezi vysokou školou a státem měl být spíše dlouhodobě smluvní. Navíc kniha vůbec neřeší nadcházející demografický pokles.

Proč by měli být vysoké školy autonomní?

Je to osvědčený způsob fungování akademických institucí. Podívejte se, co se jim díky jejich autonomii podařilo za posledních dvacet let. Zvýšil se respekt zahraničí, prohloubila se vědecká činnost a navýšil se počet studentů. Jen Univerzita Karlova má dnes přes 50 000 studentů, což je oproti roku 1989 dvojnásobek. A roste mezinárodní respekt k našim titulům. Vědeckých výsledků máme asi sedminásobek, a to při minimálním nárůstu počtu akademických pracovníků. To vše ukazuje, že autonomní způsob vedení je osvědčenou cestou.

V čem vidíte s odstupem času hlavní příčiny toho, že výhrady Univerzity Karlovy k Bílé knize nebyly zohledněny?

Skutečně mě moc mrzí, že nad knihou neproběhla vážně mírněná debata. Působí dojem, že tu ve skutečnosti nebyl zájem o další a tedy i odlišné pohledy, než měli autoři Bílé knihy.

Na co by se měla především reforma zaměřit?

Je toho víc. Připravit se na demografický pokles, řešit otázky kvality v mezinárodním srovnání a také „létající“ profesoři, kteří učí na různých školách a žádné škole se tedy nevěnují naplno. Nyní je akreditační komise proti takovému postupu prakticky bezmocná. Reforma by se měla zaměřit i na dlouhodobější smlouvy státu s univerzitami, což by umožnilo strategičtější vedení těchto vzdělávacích a vědeckých institucí.

Plagiátorství

Dá se v dnešní době překotného technického vývoje účelně bojovat s plagiátorstvím?

Jistě, je to nutné, i když stoprocentní účinnost není asi možná. Na jedné straně současné technické prostředky plagiátorství usnadňují, a je proto na místě rozvíjet a užívat technické možnosti odhalování plagiátorství. Snad ještě důležitější jsou ale „netechnické“ kroky – individuál-

ní práce se studenty, které by měly odhalit rozporu mezi úrovní psaného textu a faktickým zvládnutím problematiky. A zvolit nekompromisní a rázný postup v případě odhalení. Znovu narázíme na problém podfinancování vysokých škol při současném nárůstu počtu studentů. Když musí vyučující přečíst stovky seminárních prací, tak se šance odhalit opsné práce snižuje.

Spousta firem nabízí na internetu vypracování bakalářských, seminárních a diplomových prací takzvaně „na klíč“, tedy výrobu originálu. Je v moci vysoké školy bojovat proti takovým pracím a odhalit je?

V tomto případě neetického chování to má škola ještě složitější, než když si student vše stáhne z internetu nebo opíše v knihovně. U složitějších prací v průběhu a hlavně na konci studia už je práce studenta hlouběji zkoumána, musí dojít k obhajobě. To už je komplexnější proces, během kterého už by v případě podvodníků mělo být patrné, že není něco v pořádku.

Univerzita Karlova

Co v současnosti nejvíce trápí Univerzitu Karlovu?

Už zmíněná platová nekonkurenčnost vůči Evropskému a světovému akademickému prostředí. Chybějící pro-

Připravujeme tam novou budovu pro rozšíření a další zkvalitnění biologických oboř - Biocentrum a tzv. Globcentrum pro komplexní studium globálních změn. A v mimopražských lokalitách chceme využít strukturálních fondů EU.

Jste spokojen s dostupností vysokoškolského vzdělání a současným počtem studentů na vysokých školách?

Dostupnost je nadstandardní. Před rokem 1989 zneužíval režim přístup k vysokoškolskému vzdělání jako jeden z nástrojů ovládání obyvatelstva, čímž však nechci snižovat hodnotu dosaženého vzdělání, nakonec sám takové mám. Kvůli tomu je dnes v populaci relativně málo lidí středního a vyššího věku s akademickým titulem. Ale u možností nynějších maturantů dále studovat jsme už dokonce nad evropským průměrem. V souvislosti s demografickým poklesem bude prakticky pro každého maturanta místo na vysoké škole.

Jak vnímáte roli soukromých škol a univerzit ve vysokoškolském systému?

Soukromé školy jsou zatím moc mladé, fungují deset let. To je v akademickém prostředí příliš krátká doba na hlubší hodnocení. Sektor se musí stabilizovat. Existuje velký počet někdy i velmi malých školiček, což není dobré. Je pravdu, že v počtu studentů tento sektor

**NA HARVARD NEBO OXFORD NEMÁME, ALE JSOU
POCHOPITELNĚ TAKÉ ZEMĚ, KDE JE CELKOVÁ ÚROVEŇ VYŠší.
ALE NENÍ JICH NIJAK MOC.**

story některým fakultám zabírají v rozvoji a dobrá byla větší míra prostorové koncentrace kapacit univerzity. Přidělování veřejných prostředků na investiční rozvoj je už 3 roky zmrazené. A kvůli vysoké životní úrovni Prahy nemůžeme na svůj rozvoj v metropoli čerpat prostředky ze strukturálních fondů EU.

Jako jsou největší investiční plány nejslavnější české univerzity do budoucna a jak je ovlivňuje hospodářská krize?

Vzhledem k tomu, že financování nových projektů bylo ze strany státu zastaveno nejméně rok před tím, než někdo začal o krizi cokoliv tušit, nemůže už krize tento tristní stav dál zhoršit. Naše hlavní investiční plány zahrnují rekonstrukci bývalé menzy v Troji pro Fakultu humanitních studií, která je na tom prostorově nejhůře. Musíme řešit situaci Filozofické fakulty. Chceme také dostavět areál na Albertově.

rychle roste, ale oborově zůstává poměrně úzce zaměřený. V rozsahu a kvalitě vědecké práce zatím nemůže veřejným vysokým školám příliš konkurovat.

Stavíte na stejnou úroveň titul dosažený při dálkovém a denním studiu?

V principu ano, ale záleží na posouzení daného studijního programu. Na Univerzitě Karlově se snažíme, aby výsledná kvalita absolventů byla stejná.

Troufnete si na porovnání úrovňě vysokého školství v České republice a zahraničí?

Záleží na tom, s čím srovnáváme. Na Harvard nebo Oxford nemáme, ale jsou pochopitelně země, kde je celková úroveň vysší. Ale není jich nijak moc. Třeba mezi novými členskými zeměmi EU podle mě nejsou. V nejrespektovanějším světovém žebříčku univerzit, tzv. Šanghajském, ►►



Václav Hampl (vpravo) nedávno přivítal na půdě Univerzity Karlovy papeže Benedikta XVI.

◀ má ČR jen jedinou univerzitu v publikované první pětistovce, a to Univerzitu Karlovu na 252. pozici. Mezi 17,5 tisícem vysokých škol na celém světě to není vůbec špatné, zvlášť podíváme-li se na mnohem silnější financování těch, které jsou před námi. Ale jsem přesvědčen, že tato země by měla mít ambici dostat svou nejlepší univerzitu alespoň do nejlepší dvoustovky a možná alespoň ještě jednu univerzitu do nejlepší pětistovky. A je mi až skoro hloupé to znova opakovat, ale bez silnějšího financování to těžko půjde.

Politika

Lze vůbec reformu uskutečnit, když na postu šéfa ministerstva školství dochází často ke změnám?

Tak časté změny nejsou šťastné. Pokud se však nebudou po vzoru Bílé knihy dělat silová řešení, kdy je snaha prosadit určitý pohled za každou cenu, a místo toho se vybuduje silný konsenzus, tak časté změny ministrů na vývoj školství snad nebudou mít velký vliv.

Máte recept na podfinancování vysokých škol?

Ve smyslu veřejného financování jsme na tom v evropském srovnání velmi špatně. Je tu spousta politických předvolebních a vládních programů, které říkají, že věda a školství jsou prioritou. Ale když

dojde na „lámání chleba“, tyto silné proklamace se pak nenaplní...

Jak si vysvětlujete, že politici nedodržují v oblasti vysokého školství sliby a této oblasti již delší dobu krátí dotace?

Asi se jim to relativně snadno dělá. Abych byl však spravedlivý, někdy ze svých slibů sleví více, jindy méně.

Jak se stavíte k úvahám některých politiků vybudovat další univerzitu?

Negativně. Experti se shodují, že máme veřejných univerzit významně více, než odpovídá počtu obyvatel. Má-li stát nedostatek peněz na financování stávajících univerzit, nevidím racionalní důvod pro zřizování nové veřejné univerzity. ■

prof. RNDr. VÁCLAV HAMPL, DrSc.

od 2006 Rektor Univerzity Karlovy v Praze

Narozen 1. července 1962 v Praze

Zaměstnání:

1996 – dosud - Univerzita Karlova, 2. lékařská fakulta, Ústav fyziologie:

Profesor od 2002, Docent 1998–2002, Odborný asistent 1996–1998

1991–1996 University of Minnesota School of Medicine, Department of Medicine,

Minneapolis, Minnesota, USA: Research Associate 1992–1996,

Postdoctoral Fellow 1991–1992

1990–1993 - 2. lékařská fakulta Univerzity Karlovy, Ústav fyziologie:

Odborný asistent 1991–1993, Vědecký pracovník 1990–1991

1985–1989 Fakulta dětského lékařství Univerzity Karlovy, Ústav patologické fyziologie: Interní aspirant

Nikdy nebyl členem žádné politické strany. V letech 2002–2006 byl členem městského zastupitelstva Rudná (zvolen preferenčními hlasami na kandidátce místního nezávislého volebního uskupení).

Rodina: Manželka PhDr. Alice Hamlová, 3 děti.

Koníčky: Lyže, turistika a cestování, kanoistiká, hudba, počítače.